

Kövendi Dénes

Ifjúság és hivatás Karácsony Sándor szemével¹

Ifjúság és hivatás – Karácsony Sándor egy tanulmányának a címe.² Ennek alapján mutatom be, mit jelent a szerző gondolatrendszerében az ifjúság mint a kisgyerekből felnőtté válás folyamatának utolsó szakasza és a hivatás mint ennek az életszakasznak a központi problémája.

Mi az alapvető különbség a gyerek és a felnőtt között a helyzetét tekintve? Az, hogy a gyerek lényegében mindig *kap*, felnőttektől és más gyerekektől egyaránt, a felnőtt pedig *ad*, gyerekeknek és más felnőtteknek egyaránt. Ebből a szempontból tekinti át a felnőtté növekedés szakaszait ebben a könyvecskéjében a szerző: a csak kapni, illetve magának szerezni tudó emberpalánta életében hogyan jelentkezik és hogyan fejlődik ki fokozatosan az adni tudás.

Vázlatosan sem mutatja itt be Karácsony Sándor az általa kidolgozott társasfejlődéslelektan bizonyos lényeges tanulságait: hogyan alakulnak, fejlődnek a növekvő ember jogi, művészi, nyelvi, társadalmi, vallási viszonyulásai a növekedés négy nagy szakaszában (a kisgyerekek, a növő gyerekek, a serdülők és az ifjak társadalmában), s hogyan változik a felnőtté válás, nevelőjükhöz való viszonyuk is ezekben az életszakaszokban. Csak azért említem most ezeket a tágabb kereteket, mert itt-ott mégis utalnom kell majd rájuk.

Milyen a kisgyerek helyzete a világban?

Emlékeztet a csecsemő, sőt a magzat állapotára. A magzat még nem végez önálló tevékenységet, csupán passzívan táplálkozik édesanyja szervezetéből; ez az egyetlen dolga, jövője érdekében. S ugyanez a fő tevékenysége csecsemőkorában is, a szopáshoz azonban már meg kell tanulnia némi aktivitást, s aktivitás a sírás is, amellyel szükségleteit jelzi. Abszolút kiszolgáltatott lény a csecsemő: belegyömöszölhetik egy műanyag szatyorba, és kirakhatják egy kukába; nem tiltakozhat, nem segíthet magán, egyszerűen elpusztul, ha szülei nem hajlandók megadni neki, amire szüksége van. Ez a *kiszolgáltatottsága* azonban normális esetben abszolút *kiszolgáltatást* jelent: anyjának meg a család többi tagjának az a legfőbb feladata, hogy gondoskodjanak az ő etetéséről, tisztán tartásáról, levegőzéséről. Sőt, az ilyen közvetlen testi szükségletein túl már a lelki funkcióit is igyekeznek serkenteni mosolygással, énekkel, kezdetleges játékkal. S mindezt a helyébe viszik, mindent szolgáltatnak neki, mindent megkap.

A kisgyerekeknek is az a dolga, mint a csecsemőnek, hogy állandóan gyarapodjék testileg-lelkileg, de ő már nemcsak passzíve *kap* ennek érdekében, hanem aktíve *gyűjt* is. Neki is folyamatosan kapnia kell mindenfélét a környezetétől, a

¹ Az ásatthalmi, 1995 júliusában megtartott pedagógus-továbbképző táborban elhangzott előadás szerkesztett szövege.

² A tanulmány 1942-ben jelent meg az Exodus kiadásában, 64 oldalas füzet formájában, s ugyanakkor a szerző *Barátság és szerelem* című munkája 3. bővített kiadásának befejező részeként is. – Újabb kiadásának (Bp., 1991. 67 o.) gondozója a Református Zsinati Iroda sajtóosztálya.

környezetéből, csak ő már egyre önállóbb tevékenységet is végez ebből a célból. Nemcsak eszik, hogy testének a tömegét gyarapítsa, hanem (már csecsemőkorától kezdve) rúgkapál, izeg-mozog, azután ugrál, szaladgál, mindenre felkapaszkodik, hogy az izmait erősítse, ügyességét fejlessze.

Hogy ez milyen elemi szükséglete, tapasztaltam az egyik unokámon, amikor pár hónapos korában egyszerre felfedezte, hogyan fordulhat hátton fekvésből a hasára. Átfordult, de ez kellemtelen helyzetnek bizonyult, kétségbeesetten kalimpált, hogy visszafordulhasson, nem sikerült neki, erre ordítani kezdett. Visszafordítottuk a hátára; egy perc sem telt bele, megint hasra fordult. Megint kalimpálás, megint ordítás. Így foglalkoztatta folyamatosan a családot, állandóan hasára fordult, és állandóan vissza kellett fordítanunk. Napokba telt, amíg a visszafordulást is megtanulta; de hasra fordulni, úgy látszik, életszükséglete volt.

Ez még mind csak testi erő, képesség gyűjtése. De egyre változatosabb hangokat is ad már a csecsemő is, a kisgyerek azután kezdi utánozni, ismételtetni a másoktól hallott szavakat, szószerveket; így gyarapítja eleinte nem is annyira a szókincsét, inkább az artikuláló technikáját; így tanul meg végül is beszélni, magát kifejezni. (Moszkva tér, végállomás – ezt ismételtette minap is a villamoson szünni nem akaróan egy 2-3 éves gyerek; megtetszettek neki a vezetőtől hallott titokzatos szavak.)

S ahogyan növekszik a kisgyerek, ez a gyűjtőtevékenysége el is szakad önfenntartási szükségleteitől, öncélúvá válik. Magának a gyűjtésnek a technikáját fejleszti vele, gyűjtven mindenfélét, hol papírszalvétát, hol bogarat, hol bélyeget – a gyűjtésért magáért. (Régen volt már kisgyerek a családomban, nemigen tudom, mit is gyűjtenek a maiak, de bizonyára gyűjtenek ők is.)

A gyűjtésben az önfenntartás ösztöne nyilvánul meg. A felnőtté fejlődés további szakaszaiban jelentkezik azután, majd bontakozik ki és teljesedik ki másik alapvető ösztönünk, a *fajfenntartás*. A fajfenntartás persze, már ahogyan *Karácsony Sándor* használja ezt a kifejezést, nem gyerekszinálást jelent, nem is elsősorban a nemi életet jelenti, hanem valami átfogóbbat, alapvetőbbet: a *másik ember heresését és megtalálását*, gyűjtött értékeink és önmagunk odaadását másoknak. (Alább viszont szó lesz róla, milyen pótolhatatlan szerepet játszik szerzőnk szerint ennek az adni tudásnak a kifejlődésében a fiúk és a lányok egymás iránti vonzalma.) – Az odaadással másokat szolgálók, segítők. Ha úgy tetszik: az *emberi fajt* tartom fenn vele, az emberiségnek adok valamit magamból vagy adom oda magam egészen. Ez persze mindig konkrét helyzetekben, konkrét személyeknek szólóan történik; az, hogy valaki az *emberiségnek* akar adni, hazugság vagy naiv ostobaság, pillanatra sem vehetjük komolyan. A nagy alkotók, akiktől csakugyan az *emberiség* kapott valamit, mindig konkrét személyeknek, kisebb közösségeknek adták, amit adtak; *Bach* például hol az anhalt-kötheni hercegnek, hol a lipcei lutheránus gyülekezetnek, hol egyszerűen Anna Magdalénának, a feleségének. Csak hát amit ő adott nekik, az valóban az egész emberiségé lett.

A fajfenntartási ösztön kibontakozásának szakaszai

Az *odaadás* időben legkorábbi s egyúttal legkezdetlegesebb megjelenési formája a *barátság*; ez jellemzi a kisgyerekkorra következő fejlődési szakaszt, a *növő gyerekkort*, a tanulmány írása idején használatos köznapi kifejezéssel élve a „kölyök”, illetve a „fruska” állapotát. Jegyezzük itt meg: *Karácsony Sándor* világért sem hajlandó az életkor, az évek száma szerint skatulyázni be az egymást követő

fejlődési szakaszokat; ragaszkodik ahhoz, hogy a *funkció*, a társas lelki funkció (a másik emberhez való viszonyulás módja) a lényeges e szakaszok meghatározásában. Az egyik gyerekekben korábban, a másikban később fejlődnek ki az új szakaszra jellemző funkciók. (Arról nem is beszélve, hogy sokan megrekednek a fejlődés valamelyik fokán, s meglelt korukban is kisgyerekek, kölyök vagy serdülő módjára viselkednek életük sokféle viszonylatában.)

Miért a barátság az első igazi lehetősége az adásnak, az odaadásnak? Azért, mert a családban a gyerek nem adhat; nem lehet adnia. Egyrészt nincs *kinek*; adni valaki *másnak* adok, a családom tagjai pedig nem *mások*, ők mind *mi* vagyunk. De nincs is *mit* adnia, hiszen mindenét úgy *kapta* a családjában, a családjától. Ezért elemi szükséglete a növő gyerekeknek a barátság; ezzel lép ki a család óvó-adakozó közösségéből a *mások* közé. Azok az *energiák*, *képességek*, *értékek*, amelyeket eddig gyűjtött, most már belülről feszítik, meg akarnak mutatkozni, hatni akarnak.

Megnyilvánulhat ez a testi szférában is, például sportteljesítmények formájában: a kölyök még nem azért akar kitűnni az úszásban, a vívásban vagy a fociban, hogy idővel majd élsportoló legyen és lakást meg sportállást kapjon az egyesületétől, sőt tv-reklámokon mutogatott mosolyáért is szép pénzeket vághasson zsebre; azért akar kitűnni, hogy megmutassa, kicsoda-micsoda ő, mire képes. Ehhez már másik ember is kell, akivel versenyezzen, akinek imponáljon.

Ez persze még nem az igazi barátság: ebben még kizárólag *én* vagyok a fontos, magamat akarom dokumentálni, a másik csak statisztál ehhez. De megjelenik ebben az életszakaszban önmagam megmutatásának a fejlettebb formája is, az igazi barátság: *lássam*, *kinek* van *szüksége* valamire, *tőlem* *telik*, *én* majd megadom neki, majd segíték. Ez már a tényleges odaadásnak, a mások felé való kitarukozásnak a kezdete.

A serdülőkor nagy leckéje: a szerelem

Miért csak a kezdete? Azért, mert a barátom (ha fiú vagyok), illetve a barátnőm (ha lány vagyok) nagyjából ugyanolyan teremtés, mint jómagam. Könnyen megértjük egymást, hiszen egyfélék vagyunk. Az igazán *másik* ember a *más nemű* ember formájában lép be az odaadást tanuló növendék ember életébe. A következő életszakasznak, a *serdülőkor*nak a nagy leckéje tehát a *szerelem*.

Eszünkbe juthat *Karinthy* aforizmája: férfi és nő hogyan érthetné meg egymást, hiszen mind a kettő más akar – a férfi a nőt, a nő a férfit. *Karácsony Sándor* más oldalról látja ugyanezt: *Karinthy* a feladat *nehézségéről* beszél, ő viszont a feladat *értelmére* irányítja a figyelmünket. A saját fejlődésem érdekében, az odaadás útján való előrehaladásom érdekében kell megoldanom serdülőkoromban ezt a nehéz feladatot: megtalálnom a *másik* embert a *másik nemű* emberben.

Mondottuk a barátságról, hogy nem mindig tölti be a növekedésben/nevelkedésben reá váró szerepet, maradhat öndokumentálás is, közönségeresés a magam mutogatásához; az ilyen barátságpótlék csak a magam egocentrizmusát mélyíti el. A szerelem még könnyebben téved olyan mellékutakra, amelyeken csak gyermekéteg önszeretetét mélyíti feneketlenül a serdülő, s csöppet sem jut közelebb a másik emberhez.

Gyakori eset, hogy a testében-lelkében érzett új feszültséget, előreleadító erőt egyszerűen a testi szférában próbálja levezetni, elpocsékolni. Amikor *Karácsony* a tanulmánya íródott, vagy onánia formájában szokott történni ez a testi szférában való levezetés, vagy a *Venus* vulgívaga, az utcasarki *Vénusz* közreműködésével. A

serdülő fiú ma már nem szorul rá különösebben a prostituáltakra, hiszen a serdülő lányok között is talál partnert, aki ugyanúgy csak alkalmi testi kielégülést keres, mindenféle emberi kapcsolat, ön maga odaadása nélkül, csak saját élvezetvágyának a kielégítésére. „Hetyke, kényes, várható ifjaid / Gerinc-könyvitőn bálnak el a csókkal” – írja *Ady* (*A szépítő öregség* című versében) az effajta szerelempótlékról, amely testi szerelmnek is a legsivárabb, egyszerű egészségügyi gesztus, gerinc-könyvités; olyan önkielégítés, amelynek pusztá technikai kelléke a másik fél.

A kéjkereséshez hasonlóan negatív magatartás a fejlődés szempontjából ennek az ellentéte, a sóvárgás, epekedés. Itt nem kedves magam *élvezkedése* az eredmény, hanem kedves magam *szajnáltatása*, az öncélú szenvedés. Maradok magamba bezárva, meg sem próbálok odaadni magamból valamit a másiknak, az állítólag szeretett lénynek.

Tegyünk most egy kis kitérőt, pillantsunk be – a továbbiak megértése végett – *Karácsony Sándor* társaslélektani rendszerébe. A rendszer váza: az emberek egymáshoz való érzelmi, értelmi és akarati jellegű viszonyulása, tehát művészi, tudományos (nyelvi) és társadalmi funkciói, valamint a pszichikum két pólusának, testi és emberfölötti beégyazottságának megfelelő szomatikus (jogi), illetve transzcendentális (vallási) társasviszonyulás. Mármost: az ötféle – jogi, művészi, tudományos, társadalmi, vallásos – viszonyulás mindegyikén *belül* is megkülönböztethetjük annak testi, érzelmi, értelmi, akarati és transzcendentális fokát. (Mindezek természetesen nem merev, zárt kategóriák, hanem a pneuma és a szóma közötti, a pszichét éltető feszültség állandó játékának egymásba átjátszó megnyilatkozásai.)

Így a társadalmi (vagyis társasakarat, tettrendszerbeli) viszonyulásnak is megvan a jól felismerhető öt fokozata. Jogi foka az *igény*, ez tehát megfelel a kisgyerek viselkedésének, aki csak kapni akar a másiktól, de mindenesetre érzi, hogy szüksége van a másikra. Érzelmi foka az *ajándék*: adok valamit a másiknak, de sejtelmem sincs róla, hogy szüksége van-e rá vagy sem, csupán saját érzelmeimet akarom vele kifejezni. Értelmi foka a *szolgálat*: igyekszem megismerni, megérteni a másik ember szükségleteit, s ha és amennyiben telik tőlem, ki is elégítem. Az akarati fok az *áldozat*: nem méricskélem, mire van módom és lehetőségem, hanem felajánlom, odaadom magamat; nemcsak ami „telik tőlem”, hanem magamat, mindenestül. A transzcendens fok végül a *szeretet*, ami már nem generálható az emberi psziché keretei között, hanem kívülről, felülről jön; az áldozatos élet próbálgatása közben felismertem, hogy hiába adom oda egész magamat, nem sokra megy vele a másik ember, az én emberségem kevés ahhoz, hogy kihúzza őt a csávából; csak ha emberen túli erőket tudok közvetíteni hozzá, azzal segíték rajta igazán.

Ennek az alapján helyezzük el tehát a barátságot és a szerelmet a fejlődés rendjében. A *barátság*, ha igazán kiteljesedik, a *szolgálat* fokára juttatja el az embert a felnőtté válás felé vezető útján, de még nem követeli meg egész maga odaadását. Amiatt még senki se ugrott a Dunába vagy ivott gyufát, hogy a barátja hűtlen lett hozzá. A *szerelemnek* is torz formája az, amely csalódásában öngyilkosságra készítet, de tagadhatatlanul vannak ilyen megnyilvánulásai a szerelmi bánatnak, s ezek a negatív tünetek is jelzik, hogy a szerelem már az *áldozat* fokára visz.

Pozitív formában: *nem a fölöslegemet* ajánlom fel annak, akibe szerelmes vagyok, hanem – mondja *Karácsony Sándor* – „olyat kell magamból odaadnom neki, ami hiányzik aztán majd, amire én is vágyódní fogok, ami úgyszólván egyéniségem szerves része volt”. – Meglepően egybevágunk ezek a szavak azzal, amit *Ady* ír (*Az igazi messiásodás* című versében) nem ugyan a szerelemért, hanem

a jövővért hozandó áldozatról: „A Jövőért mindent od'adnék, / Amit eddig nagyon szerettem, / Csak magamnak, csak magamért.”

Megismerni egy tőlem egészen eltérő testi-lelki berendezésű ember értékeit és szükségleteit, magamat szívés-örömet mindenestül odaadni, feláldozni, ha kell – erre teszi képessé az egészségesen fejlődő embert a szerelem. Amely tehát a serdülőkor nagy leckéje, újabb lépés a felnőtté válás útján. S nem tévesztendő össze a házassággal, családalapítással; az sem megy szerelem nélkül, de már több és másvalami, a felnőtt ember dolga.

Teljes értékűt adni, ez a hivatás

Kisgyerekkor, kölyökkor, serdülőkor után elérkeztünk végül az ifjúság korához. A gyűjtés, a barátság, a szerelem feladata után ez az életszakasz a hivatás problémájával szembesíti a növekvő embert a másik ember felé, a teljes értékű adás felé vezető útján. Egy-egy másik emberben megtalálhatta a barátját, a szerelmesét; most már azt keresi, hol lesz a helye az emberi közösségben, mit tud adni a többi embernek általában. Az ifjúság ebből a szempontból *annyi, mint* a hivatás problémájának felmerülése, tisztázása és megoldása.

Láttuk, a felnőtté fejlődés útjának minden nagy feladatát „elbliccelheti” a fejlődő ember, transzformálhatja egészen alacsony szintre. Megteheti – csak rengeteget veszít vele: még mélyebben zárkózik magába, ahelyett, hogy közelebb jutna a másik emberhez. Ahogyan a barátságot el lehet spórolni öndokumentálással, a szerelmet szólóban vagy duettben történő önkielégítéssel, a hivatást is sokféleképpen lehet degradálni.

Nemhogy minden ifjú, hanem minden felnőtt ember sem nőtt ki igazán a gyerekcipőből – lelkiileg. Sokan tisztos családapa korukban is gyerek vagy kölyök vagy serdülő módjára viselkednek, gondolkoznak. „Az a mienk, amit megesszünk” – mondjuk olykor tréfásan, de meglátszik a világon, hogy voltaképpen komolyan gondoljuk. A kisgyerek filozófiája ez; ő ugyan nem fogalmazza meg szavakban, de eszerint viselkedik. Jól is teszi, mert neki valóban az a legszentebb feladata, hogy gyarapodjék. Láttuk, nemcsak az evéssel, hanem mindenféle mozgással, akár szájjáratással is – állandóan gyűjt magának. S ez az egészséges az ő korában. Annál egészségtelenebb viszont, ha a pályaválasztásra készülő ifjú gondolkozik gyermekmódra, s az az egyetlen szempontja, melyik pályán lehet majd jól megélni. Az én ifjúkoromban a „nyugdíjas állás” volt a varázsige, a nagy perspektíva (békaperspektíva persze). Ma a „nyugdíj” komikusan hatna varázsígének, de él még az a gondolkozásmód, amely pályakezdőknek ilyen, tréfásnak szánt sóhajaiban nyilatkozott meg: „még 30 év a nyugdíjig”. Vagyis: még 30 évig muszáj itt tennem-vennem valamit, hogy eltartson az állam; azután végre majd a semmittevésért húzhatom a jövedelmemet. Jó pár éve egyébként Olaszországban tűntettek a fiatalok „nulla munka, teljes fizetés” jelszóval, vagyis: ha már egyszer világra hoztak, akkor a társadalom, a többi ember köteles engem eltartani. – Nem ilyen otrombaság, de még mindig kisgyermeki gondolkozás, ha valaki a legegyszerűbb megoldást választja és az apja foglalkozását követi, azon az alapon, hogy öröklí majd az apja üzletét, paciensúráját, klientúráját, beleül a készbe. *Mikszáth* humorizál (első személyben) arról a kamaszról, akit mérnöki pályára szánt a rokonság, mert keresztapjának meghalt a mérnökhallgató fia, maradt utána egy ruháskosárnyi szakkönyv, ne vesszen kárba. Hanem két évre rá meghalt a keresztapja medikus fia is, az ő

könyveit is hazahozták a faluba, s ekkor kezdődtek az igazi gondok: most már melyik pályát válassza? (*Johanka néni, Franczka néni és a keresztapám.*)

A „hol lesz biztos a megélhetésem”-nél már magasabb szempont az, hogy „mire van hajlamom”. Ez a növegyerek lelkivilágába illik: ő az, aki próbálgatja a tehetségét, képességeit, s igyekszik olyan terepet találni, amelyen megmutathatja, hogy kicsoda-micsoda ő. Fűrő-faragó ezermester, jól szaval, nyelvtelhetség, eligazodik a számítógépen, sőt programokat is szerkeszt már rajta; bontakoznak a hajlamai, amelyeket később kiélhet mint mérnök vagy üzletember vagy színész vagy szoftveres. A hajlam azonban még mindig én vagyok, aki pályát választok: olyat, ahol jól megállom a helyem, s ahol a magam gyönyörűségére dolgozhatom, jó kedvvel végezhetem kenyérkereső munkámat. Érzelmi szinten oldom meg tehát a pályaválasztás problémáját (nem egyszerűen szomatikus, testi szinten, mint az előbbi példákban). *Karácsony Sándor* könyvének írása idején még nem jött divatba az „önmegvalósítás” kifejezés, de ez körülbelül megfelel a hajlam szintjének. – Valójában a hajlam még egyáltalán nem határozza meg a helyemet a többi ember között, nem tisztázza a hozzájuk való viszonyomat. Attól, hogy különleges képességűvel, technikai leleményességgel dicsekedhetem, lehet belőlem ezermester vagy híres feltaláló, de éppúgy lehet hírhedt betörő vagy kasszaőr is. Illetéktelek által ki nem nyitható zárat szerkeszteni vagy ezt a zárat mégiscsak kinyitni – ugyanaz a hajlam.

Ha hajlamom van valamire, azt *belülről* érzem kifelé, adottságaim felől a megvalósítás felé. A fejlődés következő foka, amely már közelebb visz a másik emberhez, a szó szorosabb értelmében vett *hivatás*. Ez már *kívülről* befelé irányul: az elvégzendő feladat szükséges volta felől a magam képességeinek elégséges volta felé. Most kaptak értelmet értékeim, képességeim: a másik ember hív, szükségem van rám, én pedig meghallom a hívó szót, indulok, hogy segítsek rajta. Jó, ha olyan munkára szólít a hivatásom, amelyre hajlamom is van, s jó, ha egyúttal a megélhetésem is rendeződik – de nem ez a lényeges, hanem hogy akik hívnak, ne hiába hívnak; hogy betölthessem hivatásom. A hivatás emberei elsődlegesen *értelmi* lények, *szolgálatot* tesznek másoknak, a humánus jegyében élnek.

Mindez nagyon szép, de ez sem a végső állomás. A hivatás még mindig kötve van énemhez: én vagyok az, aki készséggel segítsek, ahol szükségem van rám, énbennem vannak meg a segítséghez szükséges adottságok. Ennél is nagyobb odaadást kíván tőlem a *kötelesség*. Ez – kategorikus imperatívus. Nem érdeklí, van-e kedvem a dolgokhoz, az se, telik-e tőlem; én nem érdeklek. Török-szakad, meg kell lennie annak, amit követel. A kötelességnek tehát nem elegendő a szolgálat, ez már *áldozatot* követel az ifjútól. Ezért kellett hát serdülőkorában a szerelemben megtanulnia az áldozat leckéjét. De itt, a kötelesség jegyében, már túl kell lépnie a humánus körén.

A felnőtte válás lényegét illető paradoxonra hívja itt fel figyelmünket a szerző. Az emberré fejlődés eddigi szakaszainak leírásában egyszerűen és szakszerűen a lélektan, közelebről a társaslélektan fogalmaival operált. Az ifjúság igazi feladatát, a másik ember iránti odaadásának magasabb fokát keresve azonban eljutott az emberi lehetőségek, az emberi pszichikum határáig. Úgy látja, hogy az emberség, a humanitás nem elegendő a saját kiteljesedéséhez. A fejlődés további lehetőségeit keresve a transzcendencia birodalmába lépünk, s nem érhetjük be a tudomány nyelvével, mert olyan dolgokhoz érkeztünk, amelyekről csak a vallás nyelvén lehet adekvát módon beszélni.

A kötelesség ugyanis arra eszmélteti rá a fejlődő embert, hogy ő nemcsak ember, hanem több ennél: Isten embere, Isten népe. Az igazi kötelesség tudniillik szerzőnk felfogása szerint Isten törvénye, ahogyan a Bibliában meg van írva – s amelyet az ember nem tud teljesíteni azon egyszerű oknál fogva, hogy ember. Ez a törvény tehát voltaképpen nem is arra való, hogy teljesítsem, hanem hogy mércéje alatt belássam: képtelen vagyok kötelességem teljesítésére, nincs is miből áldoznom. Hogy rádöbbenjek tehetetlenségemre, és a törvény ítélete alatt Krisztus kegyelméhez folyamodjam.

Azzal, hogy az ifjú ezt a kegyelmet elfogadja, véget is ért ifjúsága. Most lett *felöltt*. Az élet nagy feladata számára most már nem pályaválasztás és nem hajlam, nem hivatás és nem is kötelesség, hanem – *küldetés*. Küldetésünk betöltése – ez az igazi feladatunk az emberek között.

A társaslélektan kategóriáira visszavetítve: a pályaválasztás így, pőrén az *igény* (az életérzés szintjén), a hajlam az *ajándék* (érzelmi szinten), a hivatás a *szolgálat* (a racionalitás, az értelmi viszonyulás szintjén), a kötelesség *áldozatot* kíván (akarati viszonyulást), a küldetés viszont a *szerelem* jegyében valósul meg (transzcendens szinten).

A küldetés Istentől van, ő küldi az embert, kit ide, kit oda. Az ember többnyire megpróbál ellenkezni – Mózes sem akarta vállalni a népvezérséget, Jónás sem indult el Ninivébe –, de végül be kell adnia a derekát.

A küldetésben járó ember klasszikus példája a fogolyként Róma felé tartó Pál apostol, ahogyan *Az apostolok cselekedetei* utolsó fejezetei bemutatják. Nemcsak hogy emberileg bizonytalan jövő felé tart, hiszen a császár törvénszéke előtt kell majd védekeznie, hanem ráadásul viharba is kerül közben a hajójuk. A hajósok is elvesztették reményüket a menekülésre, pedig már a hajó felszerelését is a tengerbe dobálták, hogy esélyeiket javítsák. Pál az egyetlen ember a hajón, aki biztonságban érzi magát, mert angyal jelent meg neki ezzel az üzenettel: *ne félj, Pál, neked a császár elé kell állnod, s Isten neked ajándékozta azokat is, akik veled utaznak. Közli ezt az üzenetet a többi fogollyal meg a katonákkal, meg a hajósokkal, s lényegében átveszi a hajó parancsnokságát. Először is enni kezd, s a többieket, akik pánikhangulatukban napok óta enni sem tudtak már, ugyanerre biztatja, hogy legyen aztán erejük menekülésre a hajótörésből.*

Amikor pedig Málta szigetén partra vergődnek s a tűznél szárítkoznak, a rözse közül vipera mászik Pál karjára, és belemar. A szigetlakók elborzadnak a jelenet láttán: micsoda szörnyű bünt követhetett el ez a rab, hogy hiába menekült meg a *hajótörésből*, most ilyen nyomorult halállal büntetik az istenek! Nyilvánvaló, hogy pillanatokon belül holtan esik össze. Csak Pál nyugodt, hiszen ő küldetésben jár, Rómába kell jutnia, a császár ítélszéke előtt biztonságot tenni Krisztus-ról. Lerázza a kígyót a tűzbe és – nem történik semmi baja.

Apostol szó szerint azt jelenti: *küldött*. Pál apostol példája mutatja: a küldetés abban különbözik életfeladatunk végrehajtásának minden egyéb formájától, hogy ezt Isten szabja meg, ő irányítja teljesítését, s ő is adja hozzá az erőt, az eszközöket. Az a *felöltt* ember, aki így éli az életét. El kell jutnia másokhoz, hiszen emberi szándékoknál, képességeknél nagyobb erő küldi hozzájuk.

Azt mondtuk: a *felöltté* válás lényegét illető paradoxon az, hogy – *Karácsony Sándor* fejlődéslelektani felfogása szerint – az emberség, a humanitás nem elégsé-

ges önmaga kiteljesedéséhez. Egyúttal azonban a *tudományos vizsgálódásnak* is paradoxona ez: a tudomány itt – szerzőnk gyakran használt kifejezése szerint – túltal önmagán. Transzcendens, tehát irracionális erők hatását észleli, amelyekről a tudomány nyelvén már nem lehet beszélni.

Karácsony Sándor soha sehol nem titkolta, hogy Krisztus-hívő ember; nehezen is titkolhatta volna, hiszen *vallásos* egyesületek, mozgalmak munkásaként szóban és írásban számtalanszor bizonyosságot tett hitéről, s arról is, hogy ez a hite hogyan segíti az élet különféle területein való eligazodásában. *Tudományos* munkáiban azonban a tények, a jelenségek elemzésére szorítkozott, került az utalást azokra a végső igazságokra, amelyek a tények értelmezésében utat mutattak neki. „Isten adja a növekedést” – ez például nem neveléstudományi tétel, hanem a nevelésre vonatkozó *hitvallás*; soha nem is írta ezt le neveléstudományi munkáiban, nem emlegette egyetemi pedagógiai előadásában. De amit a jelenségek tudományos elemzése alapján a nevelhetőségről, a nevelésről mint nevelő és növendéke egzisztenciális viszonyulásáról, a nevelés eredményének kiszámíthatatlanságáról megfogalmazott, az mind összhangban állott ezzel a hitvallásával.

Az *Ifjúság és hivatás* ebből a szempontból kétarcú munka. Záró tanulmánya a *Barátság és szerelem* című kötetben foglalt trilógiának; ennek első két darabja, a *Barátság-ifjúság* (1936) és a *Szerelem és ifjúság* (1938) nem egyéb, mint az ifjúság eligazítására szolgáló (alapos fejlődéslelektani kutatásokat összegezõ) vallásos traktátus. E két munka Dávid és Jonathán barátságának bibliai történetére, illetve az Énekek énekére épül, ehhez a bibliai kánonhoz viszonyítja neveléslelektani megfigyeléseit és elemzéseit a barátságról és a szerelemről mint a növõ gyerekek, illetve a serdülõk fejlődésének központi problémájáról. – Nem meglepõ tehát, hogy az általunk tárgyalt harmadik tanulmány – amely a barátság és a szerelem problematikáját is újrafogalmazza, immár a társas-fejlesztéslelektan átfogó összefüggéseinek keretében – végül, a hivatás lényegét vizsgálva, a *küldetés* transzcendens fogalmáig jut el, s ismét egy bibliai alakban mutatja fel a küldetéses ember ideáltípusát. Egyúttal viszont *Karácsony Sándor* (állandóan gazdagodó, fejlõdõ) fejlődéslelektani nézeteinek legteljesebb publikált *tudományos* áttekintését adja, bõségesen szolgáltatva tanulságokat és tovább gondolandó problémákat annak a pedagógusnak a számára is, aki nem osztja a szerző világnézetét.